

an-tecknat

Medlemsblad för Sollentuna Släktforskare nr 2 - 2024

Foto: Privat

Sollentuna släktforskare i Bååtska palatset

Läs på sid. 11 om vårt studiebesök i ett gammalt palats.

Kalendarium	sid. 2	Karolinen G. A. Piper	sid. 8
Ordförandens spalt	sid. 3	Släktforska i nutida källor	sid. 10
Klar med husförhörslängderna?	sid. 3	Nyhet på Rötter	sid. 10
En ung lärarinna från Husaby	sid. 4	Studiebesök i Bååtska palatset	sid. 11
Tecken i husförhörslängder	sid. 6	Glöm inte att berömma!	Sid. 12

Sollentuna Släktforskare

c/o Marianne Ljungström
Flädervägen 55
194 64 Upplands Väsby

Hemsida: www.sollentunaslaktforskare.se

e-post: info@sollentunaslaktforskare.se

Plusgiro: 712 140-3

Swish: 123 103 64 66

Föreningen, som är politiskt och religiöst obunden, bildades 1990 och har cirka 200 medlemmar. Föreningen vill öka intresset för släktforskning, bl. a. genom föredrag, studiebesök och släktforskarcaféer.

Styrelsen

Marianne Ljungström, ordförande

Kaj Högländer, vice ordförande

Agneta Berghem, sekreterare

Kjell Hassel, kassör

Camilla Wetzel

Owe Lindquist

Styrelsen kan nås via föreningens e-post:
info@sollentunaslaktforskare.se

Föreningen är medlem i Sveriges Släktforskarförbund och samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan.

an-tecknat ISSN 2002-9799

Medlemsbladet beräknas komma ut med fyra nummer per år och ingår i medlemsavgiften.
Ansvarig utgivare: Marianne Ljungström tel. 070-351 30 24.

Redaktionsgruppen består av Agneta Berghem, Agneta Svensson, Camilla Wetzel, Birgitta Hassel och Margaretha Vinterholt.

Manus och bilder skickas till: Margaretha Vinterholt: marg.vinter@gmail.com
Nästa nummer beräknas komma ut i september.
Tryck: Stocken - Snabbtryck AB, Sollentuna.

Kalendarium

Föredragen och släktforskarcaféerna äger rum i Arena Satelliten om inte annat anges nedan. Information om eventuella ändringar får du via e-post och på vår hemsida. Där kan du läsa mer ingående om föredragen.

Torsdagen den 26 september kl. 18.30

FÖREDRAG av Annika Holmberg: "Kungar och kungligt i Sollentunas historia", Sollentunasalen, Turebergshuset. Kaffe från kl. 18.00.

Lördagen den 5 oktober kl. 13.00-15.00

ÖPPET HUS i Sollentunasalen, Turebergshuset.

Tisdagen den 15 oktober kl. 18.00

FÖREDRAG av Ann-Louise Paulsson: "Om Arkiv Digital".

Torsdagen den 14 november kl. 18.00

FÖREDRAG av Kjetil Mannerheim: "Att använda AI för handskriftstolkning".

Lördagen den 30 november kl. 14.00-16.00

MEDLEMSMÖTE med glögg samt **FÖREDRAG** av Eivor Grafslund: "Domböcker".

Grundkurs "Så här börjar du släktforska"

med koncentration på kyrkoarkiven och metodiken för att släktforska.

Lördagarna 12/10, 19/10 och 26/10 kl. 9-15.

Kursledare: Kjell Hassel

Lokal: Sollentunasalen, Turebergshuset.

Mer information finns på vår hemsida under Verksamhet/Evenemang

Släktforskarstödet vid släktforskar datorn på Sollentuna bibliotek i Turebergshuset ges onsdagarna 28/8, 18/9, 9/10, 30/10, 20/11 och 11/12.

Boka i förväg via nätet. Se vår hemsida www.sollentunaslaktforskare.se och välj Släktforskning/Forskarstöd för instruktioner och länk till bokningen.

Sommaraktiviteter i annan regi

1-7 juli Släktforskarvecka i Dalarna. Se vidare på fsbb.n.nu/aktiviteter

8-13 juli Släktforskarvecka i Västmanland. Se vidare på vsfv.se

24-25 augusti Släktforskarförbundets släktforskar dagar i Malmö. Se vidare på sfd2024.se

Ordföranden har ordet

Hej släktforskarvänner!

Årsmötet har genomförts och jag tackar för förtroendet att vara ordförande ytterligare ett år. Styrelsen består av samma ledamöter som tidigare. Årsmötet förlöpte bra och vi fick igenom att årsavgiften höjs 2025 till 250 kr och för familjemedlem 100 kr. Anledningen är att vi får mindre externa bidrag och att vi har gått med underskott flera år i rad men detta har vi hittills klarat med sparade medel. Vi fick information av förbundets ordförande Viktoria Jonasson om nyheter och tips om hur och vad man hittar på deras hemsida.

Tyvärr har Per-Göran Olsson lämnat styrelsen av personliga skäl och vi tackar PG för allt arbete han gjort. Nu saknar vi en person i styrelsen och vill någon prova på styrelsearbete så hör av er.

Upprop! Vi behöver personer till styrelsen, redaktionen för *an-tecknat*, släktforskarstödet, kaffeservice och valberedning. Vi bör ha en framförhållning för föreningen, då det är många som varit aktiva länge, och vi behöver fler intresserade som kan ställa upp och hjälpa till. Det är ett utmärkt tillfälle att anmäla sig och kunna komma med och lära sig hur verksamheten fungerar. Det är roligt att delta i föreningens arbete och som en liten morot får man gratis kaffe under den termin man ställer upp.

Planeringen av höstens program är igång och vi kommer att vara både i Sollentunasalen och i Arena Satelliten, detta medför att föredragen börjar på olika tider beroende på i vilken lokal vi är. Ni får vara extra uppmärksamma!

Förbundet ordnade en Samrådskonferens via Zoom och jag deltog. Jan Appelqvist höll ett föredrag om hur man ska tänka om sitt arkiv, t.ex. att aldrig förvara papper i plastfickor eller att använda gem ihop med papper som ska sparas. Många lokala släktforskarföreningar har inget eget arkiv medan några tar emot medlemmars arkiv.

Riksarkivarien Karin Åström Iko berättade om aktuellt från Riksarkivet. De har intressanta lunchföredrag, poddar m.m.

Synpunkter framkom från deltagarna att arkivets öppettider inte passar de som arbetar eller har långt till arkivet. Det är aldrig öppet en lördag eller kvällar och det finns arkiv som endast har öppet några timmar om dagen. Karin Åström Iko svarade att de tittar på besöksfrekvensen i läsesalarna och utifrån det justerar de sina öppettider.

Här gäller det att vi släktforskare besöker Riksarkivet på olika platser i landet för att kunna få service och tillgång till våra handlingar, vi lever i en demokrati.

Jag önskar er en skön vår och sommar!

Marianne Ljungström

Är du klar med husförhörslängderna?

Vid ett föredrag i april berättade Claes Westling om en del av all information om släkten som kan finnas i andra källor än de digitaliserade.

Arkivhandlingar kan läsas där de förvaras. Men sedan cirka 30 år har den digitala tekniken förändrat världen och medfört att man idag kan läsa digitala bilder av dokument via en uppkopplad skärm eller nedladdade till en enhet. Det här är en fantastisk förbättring till exempel för den som släktforskar. Men vad kommer man i dagsläget egentligen åt?

Flera aktörer möjliggör tillgång till arkivhandlingar digitalt t.ex. Riksarkivet i Sverige via *Digitala forskarsalen*. Det gäller kyrkoarkiv, bouppteckningar, soldatrollor, mantalslängder, jordeböcker med mera, totalt omkring 70 miljoner bilder i dagsläget. Det här är en stor siffra, men är trots det mindre än 5 % av Riksarkivets omkring 80 mil arkivhandlingar från hela

landet. För digitaliserat material från kommuner, regioner eller från den privata sidan, som företag, gårdar, föreningar, familjer etc. är procentsiffran betydligt lägre än så. Stockholms stadsarkivs siffra är just 5 %, men leder säkerligen den här ligan överlägset. Andra tjänster, till exempel ArkivDigital, har även andra digitala bilder än de som finns i *Digitala forskarsalen*, men inte i en omfattning som förändrar något i det stora hela.

Min uppfattning är att den stora vinsten med den digitala revolutionen på arkivområdet, än så länge, är de ökade möjligheterna att söka, jämfört med hur det var före IT:s ankomst. På den tiden fick man ta sig till forskarsalarna och bläddra i pappersförteckningar på plats. Men nu kan

man med hjälp av Nationella Arkivdatabasen (NAD) få en överblick över arkivlandskapet och hitta detaljer inne i arkivens innehållsförteckningar med några knapptryckningar. Dessutom har floran av goda arkivhandböcker ökat mångfalt under samma tid.

Sitter man enbart hemma och nöjer sig med de källor som finns utlagda, är risken stor att man missar mängder av intressant information i sin forskning: att den blir sämre. Det är, tänker jag, lite som i filmen *Sällskapsresan*, där "havsutsikten" från balkongen består av en smal glipa mellan två höghus som man endast ser med hjälp av en spegel. Jämfört med att gå till havet (eller arkivet).

Claes Westling

En ung lärarinna från Husaby

Här får vi ett exempel på hur man kan fördjupa sin släktforskning med ett besök på Riksarkivet efter att ha läst anteckningar i husförhörslängder.

Min farmors moster Maria Jonsson var född 1863 i Husaby i Västergötland som barn till Nils Jonsson och Charlotta Flodberg. Hon var näst yngst av åtta syskon födda under åren 1852–1865. Endast fyra överlevde barnaåren, en dog av kikhosta 1857 och tre i scharlakansfeber 1862.

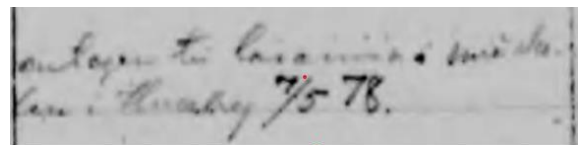
Maria flyttade till Skön utanför Sundsvall i Medelpad i september 1884. Hon var nu folkskollärarinna. År 1892 gifte hon sig med en folkskollärare som var änkling. De fick en dotter 1901 och även hon blev folkskollärare och gifte sig med en folkskollärare.

Maria blev änka 1928 och bodde kvar i Medelpad fram till sin död 1954.

Av Marias syskon arbetade den äldre brodern som maskinist, flyttade till Norrköping och senare till Stockholm. Den yngre brodern hade utbildat sig till rättare och bodde kvar i hembygden. Systemen (min farmors mor) arbetade som mejerska och flyttade mellan olika gårdar i Mellansverige innan hon bildade familj i Västervik.

Hur kom det sig att Maria blev folkskollärarinna och var hade hon utbildat sig? Kunde det ha varit i Skara som var den närmaste orten med ett seminarium? Inför

ett besök på Riksarkivet i Göteborg läste jag mer noggrant i kyrkoböckerna och fann följande anteckning om Maria på sidan 52 i husförhörslängden för Husaby 1871–1880:

*antagen till lärarinna i småskolan i Husaby 7/5 78.
Bildkälla: Riksarkivet.*

I husförhörslängden antecknades också hur väl man läste och för Maria anges God. För övriga i familjen står det godkänd, försvarlig eller välförsvarlig (system). Blev Maria uppmanad att utbilda sig till lärare?

En 15-åring som blev antagen till lärarinna i småskolan i Husaby? Vad hade hon för utbildning för det?

I NAD (Nationell arkivdatabas) fann jag ett intressant arkiv vars handlingar jag beställde inför mitt besök i Göteborg:

4. Arkiv

Titel: [Skara småskoleseminariums arkiv](#)

Tid: 1876 – 1973

Arkivbildare/upphov: Folkskoleseminariet i Skara

Förvaras: Riksarkivet i Göteborg (depå: Arkivgatan)

Väl framme på Riksarkivet var de beställda handlingarna från Skara småskoleseminariums arkiv framtagna. Jag tog plats i läsesalen, bläddrade i handlingarna och där fann jag henne. Maria skrevs in höstterminen 1877 och av examenskatalogen vid Skara Privat-seminarium den 4 maj 1878 framgår att Maria fick högsta betyg (3) i kristendom, svenska språket, räkning, geografi, historia, naturkunnsighet och sång. I praktik, välskrivning och gymnastik fick hon en 2:a. Betyg delades också ut i seder och flit där hon hade en 3:a. Efter ett års utbildning var hon nu färdig för sin första tjänst som lärarinna i hemförsamlingen.

Privata småskoleseminariet i Skara startades av Viktor Emanuel Norén 1874. Han var adjunkt vid Skara folkskoleseminarium och hans skola var igång till 1886 och under den tiden utexaminerades cirka 300 småskollärarinnor. Därefter öppnade adjunkt Ernst Todor Junger ett nytt privat småskoleseminarium med en ettårig kurs.

Maria flyttade till Skön utanför Sundsvall i Medelpad i september 1884. Hon var nu folkskollärarinna enligt husförhörslängden där. Hade hon utbildat sig vidare?

Jag beställde och fick snabbt fram en matrikel över eleverna vid Skara folkskollärarinneseminarium och där fann jag henne bland de 48 inskrivna hösten 1880. Utbildningen var fyraårig.

Av matrikeln över eleverna framgår förutom födelsetid och födelseort, faderns yrke och elevens föregående tjänstgöring i folkskola. Marias far var torpare.

Faderns yrke

För 16 av de 48 inskrivna eleverna är faderns yrke inte angivet. Sex elever hade en folkskollärare som far, ett yrke som ofta gick i arv. Inom jordbruket fanns nio fäder (hemmansägare, rättare och torpare). Tre var militärer (kapten och fanjunkare) och fyra var verksamma inom handel varav en var fiskhandlare. Övriga yrken som fanns representerade var en komminister, en organist, en tullförvaltare, en lots, en bergsman, två fabriksarbetare, en snickare, en bleckslagare och en vagnmakare. Två av fäderna var avlidna.

Födelseår

Majoriteten av de 40 eleverna var mellan 16 och 20 år när de skrevs in. Av dessa hade elva samma födelseår som Maria och nio var födda året efter. Den äldsta var 28 år.

Föregående tjänstgöring och examensår

För nio av eleverna finns föregående tjänstgöring angiven. Maria var den yngsta av dessa och hon hade tjänstgjort 3½ år i Husaby småskola.

Man kunde bli antagen till första eller andra klass i seminariet och Maria började i andra klass. Några av de äldre eleverna hade längre tjänstgöringstid men började i första klass, vilket majoriteten av eleverna gjorde. Endast femton började i andra klass. Vad som avgjorde vilken klass man började i framgår inte av matrikeln.

Maria tog sin folkskollärarinneexamen den 29 maj 1883 tillsammans med tolv andra elever med samma antagningsår. Några hade slutat i förtid och övriga, som börjat i första klass, tog examen året därefter.

Födelseort

Majoriteten (34) var födda i Skaraborgs län, Älvsborgs län och Göteborgs och Bohus län. Andra län var Värmlands, Hallands, Örebro, Östergötlands, Jönköpings och Södermanlands län. Den som kom längst ifrån var en lotsdotter från Simrishamn i Kristianstads län.

Slutord

Det var intressant att se att eleverna vid lärarutbildningarna var så unga. Idag skulle vi knappast kunna tänka oss en 15-åring som lärare på lågstadiet. Mitt fyratimmars besök på arkivet var verkligen givande. Bland alla böckerna på arkivet fann jag dessutom den skola i Västergötland där min farmor fått sin mejeriutbildning.

Agneta Svensson

Tecken i husförhörslängder

Vår medlem *Margareta Vinterholt* ger oss här en inblick i hur man kan tyda olika tecken i husförhörslängderna.

När man läser artikeln om ”En ung lärarinna från Husaby”, som finns med i detta nummer av *an-tecknat*, får man veta att det i hennes husförhörslängder bl.a. står hur väl hon läste.

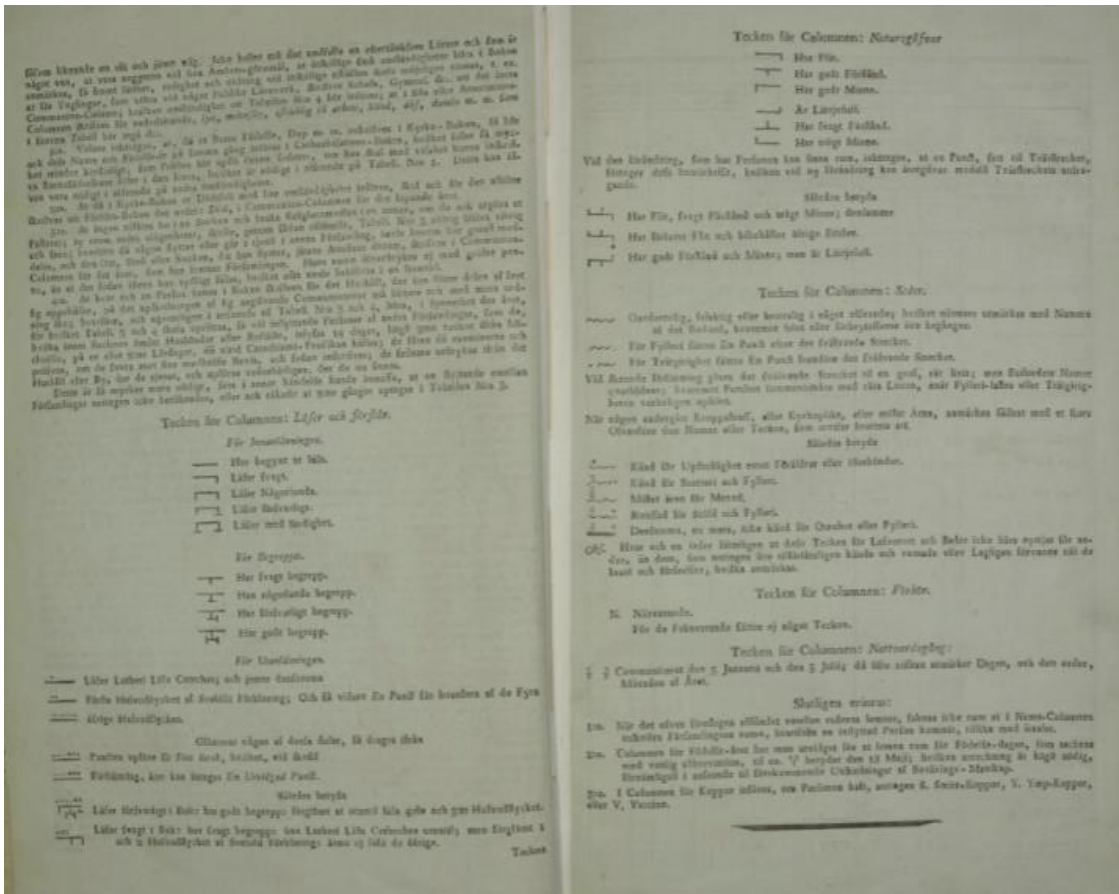
Hur ser det ut i husförhörslängderna (hfl) när prästen noterade någons läskunnighet? Han kunde också bl.a. notera naturgåvor, seder, förhör, dvs. hur väl man kan katekesen och om man var närvarande vid förhöret eller inte, nattvardsgången m. m.

Det är alltså i början av hfl som det finns en förklaring till de olika tecknen prästen använder, vad de innebär och som ger oss en bild av sockenbon ifråga. Dock är det långt ifrån i alla hfl man kan hitta denna beskrivning och det ser olika ut i de olika församlingarna och landsändarna. En del församlingar har många och omfattande upplysningar om sina församlingsbor, andra

mindre eller inget.

Det skiljde sig alltså åt i landet vad prästen skrev i hfl. Han valde det han tyckte var viktigt och intressant att notera om församlingborna. Först i mitten på 1800-talet blev det enhetliga formulär i hela landet. Husförhörslängderna ändrade namn till Församlingböcker i slutet av 1800-talet och då förekom inte längre omdömen som tidigare.

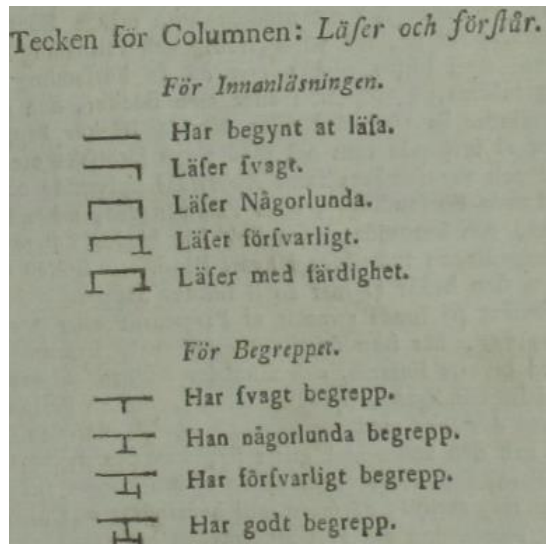
Här har jag tagit exempel från en hfl i Västernorrlands län med rikliga beskrivningar. Om någon vill titta närmare på denna är källan *Graninge AI:6 (1858–1867) Bild 9* från Arkiv Digital. Det står väldigt mycket mer utförligt i boken än jag kan ge exempel på här. Det blir för rörigt. Gå in och läs och upptäck vad som noterades om socknens befolkning och kom ihåg att titta i boken från allra första sidan!

Källa: *Graninge AI:6 (1858–1867) Bild 9*. Arkiv Digital

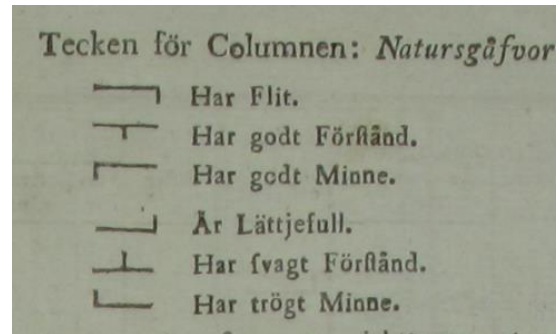
Nedanstående exempel är förstoringar från ovanstående bild.

Tecken för Columnen *Läser och förstår*

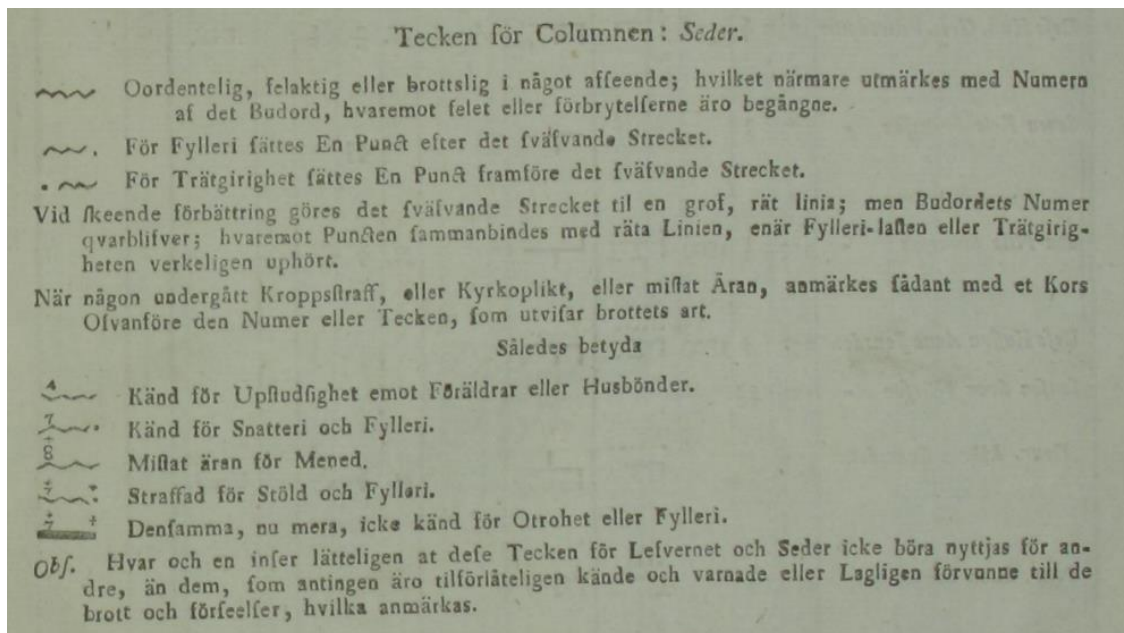

Underst (ej med på bilden *Läser och förstår*) står det också om man kan texten utantill och då främst Luthers Lilla Cateches

Tecken för Columnen *Natursgåfvor*

Tecken för Columnen *Seder*

När man läser i en husförhörslängd bör man läsa alla kolumner på uppslaget om personen ifråga för man kan också hitta uppgifter om giftermål, militärtjänst, utflyttning eller inflyttning. Speciellt under kolumnen längst till höger *Anmärkning* kan det finnas intressanta upplysningar som prästen har skrivit. I en kolumn noterades vaccination mot smittkoppor vilket var obligatoriskt från 1816.

Även i Död- och begravningsböcker kan man hitta upplysningar eller beskrivningar om den avlidne personen. Det vanligaste är

att prästen noterar dödsdag, begravningsdag och vad personen dog av, sjukdom eller olycka. Ibland skrev prästen t.o.m. en lång berättelse om den avlidne.

En utmaning när man söker i kyrkböckerna kan vara att tyda prästens handstil. Ibland stöter man dock på en vacker handstil som är lätt att läsa och då vill man ge prästen en guldstjärna!!

Som tur är finns det kurser i att lära sig läsa gamla handskrifter.

Margaretha Vinterholt

Karolinen Gustaf Abraham Piper

Vår medlem Margareta Lagerman har dykt ner i några av karolinen Gustaf Abraham Pipers efterlämnade skrifter och deras historia. Här berättar hon om hans upplevelser under Karl XII:s ryska fälttåg och i rysk fångenskap.

I sin bok ”Stridens verklighet. Döden på slagfältet i svensk historia 1563–1814” skriver Lars Ericson Wolke om den bistra kyla som drabbade Karl XII:s armé under färden genom Ukraina mot Poltava vintern 1708–09. Wolke berättar om den 16-årige fänriken i Livgardet, Gustaf Abraham Piper, som höll på att frysa ihjäl under julaftonen 1708 i en trossvagn men som räddades av sin dräng och togs om hand på Livgardets fältsjukhus där han på ett mirakulöst sätt undgick att få benen amputerade.

Två frågor inställer sig genast. Hur vet man så ingående om just denna händelse och hur gick det sen för ynglingen Piper? Min nyfikenhet att få veta mer om hans öde var väckt.

Det visar sig att Piper efterlämnat en innehållsrik berättelse över sitt liv. Tre gånger har hans upplevelser från kriget 1708 och fram till dess han åter befinner sig på svensk mark 1716 publicerats. Den sista utgåvan finns även tillgänglig på nätet med smärre förändringar (*Landshövdingen Gustaf Abraham Pipers minnen från Karl XII:s ryska fälttåg och sin ryska fångenskap*, utg af K. G. Westman 1902). De två övriga är utgivna av B. A. Ennes, del 1 och del 2, 1818 och 1819 (*Biografiska minnen af konung Carl XII:s krigare*).

Ericson Wolke skriver: ”I den ukrainska vintern var amputationerna många. Den endast 16-årige fänriken vid Livgardet, Gustaf Abraham Piper, låg med fältsjuka i en trossvagn. Men kusken frös ihjäl och under två dygn låg Piper kvar på flaket, täckt bara av sin kappa och ett bomullstäck. Den första natten kom en annan dräng och gav honom brännvin, men glömde när han gick att dra för lädergardinen för vagnens fönster. Nu pep vind och köld direkt in och den sjuke Piper orkade inte själv dra för gardinen. På

julaftonsnatten blev han räddad av sin egen dräng efter att denne först hade frågat sin herre om han fortfarande levde innan han drog bort kappan från ansiktet. Drängen bar honom till Livgardets fältsjukhus. Före honom i kön låg 17 officerare som var sårade, sjuka eller förfrusna. När det blev Pipers tur konstaterade fältskären att han hade förfrusit båda fötterna, varpå han utan möjlighet till bedövning knep av 16-åringen samtliga tår och båda hälarerna med sin tång. Fältskäraren och hans medpatienter försökte få Piper att gå med på en amputation av båda benen nedanför knäna, men han vägrade.”

Gustaf Abraham Piper. Målning från 1726 av Johann Gottfried Tannauer.
Källa: Wikipedia

Pipers stora vanda inför tanken på ingreppet avläser vi i hans egna ord: Man framhöll att ”om jag öfverlefde curen, jag så mycket vigare på klumpar skulle kunna gå, och ej af benstumparne hindras. Huru högt mig detta, som en yngling af 16 år, till sinnes gick, att jag i min blomstrande ungdom, för hela min lifstid skulle blifva lam och ofärdig, vet Gud

aldrabäst.” Hellre önskade han då att dö. Piper överlevde dock mirakulöst.

Slaget vid Poltava den 28 juni 1709 blev ett stort nederlag för Karl XII och hans armé. Som krigsfångar fördes officerare och soldater till Moskva där de fick utstå en neslig behandling av den segrande parten. Piper berättar hur han dagarna före jul kom i släde till Moskva och bevittnade tsarens sju triumfportar. Han slapp på grund av sina fötter gå med. Några dagar senare kördes alla sjuka samma väg genom staden i sina slädar.

Samtida illustration av det ryska triumfståget i Moskva den 23 december 1709. Källa: Wikipedia.

Inemot 25.000 personer hamnade i rysk fångenskap inklusive några civila och 1.600 kvinnor och barn. De fördes sedan ut i riket till olika fångläger eller arbetsställen.

Piper hamnar nu tillsammans med ett tjugotal soldater i Czuchlom där de får en verkligt besvärlig tillvaro. De lider stor brist på pengar och saknar tillgång till både mat och kläder. Piper och hans trogne dräng lever på ”hafversoppa och tjocka pannkakor, som vore nog torra”. Man har ingen kontakt med Moskva och kan därför inte erhålla någon hjälp därifrån. Piper berättar hur man under denna ”utvärtes nöd” börjar tänka på sitt ”andelige tillstånd”. Piper utses till ”präste-sysslan”. Han har fått med sig den enda Bibeln under färden och skriver av den i åtskilliga exemplar. Han skriver också av exemplar av ”Cavallerie-Exercitiene med Linie- och Columne-Svängningar” som köps för en rubel av några rika officerare i Galitz, den enda ort man har kontakt med från Czuchlom. Ljusningen

kommer först i början av 1712 då Piper lyckas få tillstånd att ta sig till Moskva där hans släkting greve Carl Piper befinner sig.

Greven tog först emot Piper kallsinnigt och framhöll att han var dåligt klädd och såg förfallen ut. När Piper förklarat omständigheterna kring sitt tillstånd ändrade greven sig och bjöd in honom till middag samt att flytta in så länge han befann sig i Moskva.

När Piper skriver ner sina minnen erinrar sig lättnaden han kände vid detta tillfälle. Berättelsen andas stor förnöjsamhet med situationen. Man anar att han har bött bekvämt, fått äta sig mätt, fått skaffa sig anständig klädsel och känner sig beredd att återvända till sin anvisade uppehållsort. Men här griper ödet in och ändrar hans plan. Under veckorna han uppehållit sig i Moskva har han anlitats av ”Secreterarne Cederhjelm och Düben, jemte Hof-Predikaten Norberg” för att renskriva ”åtskilliga koncepter”. De finner Pipers stil ”redig”, han är flitig och ”fallen för skrifvande”. De tre herrarna uppmanar honom att bli kvar i Moskva för att vara till hjälp på kansliet. Piper vill naturligtvis gärna slippa fara tillbaka till Czuchlom men vill först invänta ett godkännande från greve Piper. Inom några dagar kommer dennes tillstånd och Piper får nu ett digert arbete att utföra.

Piper erinrar sig greve Pipers omfattande korrespondens med både ryska och svenska myndigheter. Han får befallning att renskriva ”ett Registratur öfver alla ifrån fångenskapen af begge Deras Excellencer Herrar Grefvar Piper och Rehnschöld med Svenska Generalitetet skrifne Bref och Memorialier, vilket var ett vidlöftigt Verk öfver 200 Sexterner”. En sextern var ett lägg om sex pappersark, 200 utgör 4.800 sidor.

Piper hade uppenbarligen mycket god hand med pennan. Han syns ha skrivit snabbt och korrekt. Han tog hand om och renskrev olika berättelser från Moskva. Men det var ont om biblar och andra religiösa skrifter. Piper tycks utan vidare ha skrivit av flera exemplar att dela ut. Han har kompenserat för sitt svåra handikapp.

Faktum är emellertid att hela den del av Pipers levnadsbeskrivning som upptar tiden i fångenskap förtjänar vår uppmärksamhet. Han ser i backspegeln de olika händelser och människor han mötte. Hans berättarstil flyter lätt och detaljrikt. Egentligen inget riktigt högt tonläge inför svårigheterna de möter. Först när han tillsammans med några andra släpps fria i samband med

en fångutväxling 1715 och ska ta sig över havet tillbaka till den svenska sidan höjer han tonen dramatiskt.

Piper deltog senare fälttåget mot Norge 1718 såsom kapten vid Livgardet, i vilken grad han sedan kvarstod ända till 1743 då han erhöll avsked med titel av krigsråd. År 1753 utnämndes han till generalmajor.

Margareta Lagerman

Att släktforska i nutida källor

På caféträffen den 11 april presenterade Bengt Persson Trotzig sitt och Mona Nordins projekt *Att släktforska på senare hälften av 1900- samt 2000-talet*.

Syftet var att undersöka om det går att släktforska, trots den 70-åriga sekretessen, som omfattar många av våra kyrkböcker.

Den 1 juli 1991 tog Skatteverket över registreringen av befolkningen i Sverige från Svenska kyrkan. Vilka uppgifter kan Skatteverket lämna ut och hur får man ut uppgifterna? Från Skatteverkets folkbokföringsdatabas kan vi få ut personuppgifter

tack vare offentlighetsprincipen.

Av Skatteverkets olika blanketter att använda när man ber att få ut personuppgifter nämndes Blanketten för Personbild nr 6401 som varande den bästa.

Vilka övriga källor finns och hur får man tillgång till dessa? Läs Bengts och Monas redogörelse av sitt projekt på vår hemsida www.sollentunaslaktforskare.se under Släktforskning, Tips och underrubriken *Tips från olika personer*.

Margaretha Vinterholt

Rötter

”Sveriges Släktforskarförbund är det sammanhållande organet för den svenska släktforskarörelsen. Förbundets huvudsakliga uppgift är att ge stöd och service åt lokala släktforskarföreningar och regionala förbund.” Så står det bland annat på deras hemsida Rötter under *Förbundet, Om oss och vår verksamhet*.

Gratis släktforskningsmaterial för barn är en trevlig nyhet från Förbundet. Många barn är faktiskt intresserade av släktforskning. Vilket härligt pyssel tillsammans med barnbarnen! Vi som är äldre släktforskare har insett att vi borde ha frågat våra äldre släktingar om tidigare generationer innan det var för sent.

Gå in på fliken *Förbundet*, scrolla ned till *Publikationer* och välj *Broschyrer och informationsmaterial*. Här finns tillgång till

en mängd pdf-filer att ladda ned såsom *Hitta yrken, Hitta släktingarna, Mitt släkträd, 16 frågor att ställa till en äldre släkting* (för yngre barn) och *30 frågor att ställa till en äldre släkting* (för äldre barn). Samla ihop dessa frågeformulär om varje släkting och du skapar en egen släktbok. Här finns också en *antavla* att ladda ned. Ett tips är att spela in samtal via smartphone eller video. Vissa av dessa pdf-filer vänder sig också till vuxna.

Miss inte heller släktforskningspysslet, där det dels gäller att hitta släktingarna, dels att hitta de gamla bortglömda yrkena. Förhoppningsvis kan *ordjakten* väcka frågor med spännande släktberättelser som svar.

Margaretha Vinterholt

Studiebesök i Bååtska palatset

”Till Båått kom man med båt” vitsade vår ciceron Claes Langenborg när vi, ett femtontal medlemmar från Sollentuna Släkthforskere, gästade Bååtska palatset på Blasieholmen en snöblaskig tisdag i slutet av mars. Vid palatsets tillkomst i mitten på 1600-talet var strandlinjen mycket högre än idag, och via en kanal från Nybroviken kunde man sjöledes ta sig till friherren Seved Båått (Bååth). De flesta gäster kom nog ändå landvägen, med häst och vagn. Ekipagen parkerades på Stallbacken som numera och sedan länge är ombyggd till en bankettsal.

Blivande landshövdingen, hovrättspresidenten och riksskattemästaren Seved Båått fick tomten som gåva av drottning Christina och tidens främste arkitekt Nikodemus Tessin den äldre anlätades för ritningarna. Båått var en av många adelskerrar som lät bygga palats i Stockholm på 1600-talet. Landvinningarna i 30-åriga kriget hade gjort adeln rik och Sverige till en stormakt i Europa. Med rikets nya status följde anspråk på en representativ huvudstad som med stolthet kunde visas upp för utländska besökare.

Palatset byggdes som privatbostad för Seved Bosson Båått och hans hustru Magdalena Stenbock. Friherren avled dock kort efter inflyttningen 1669. Ägare och hyresgäster har därefter kommit och gått fram till 1874 då de svenska frimurarna förvärvade palatset. Ordenssällskapet hade tidigare huserat i Schering Rosenhanes palats på Riddarholmen, men den byggnaden hade blivit för trång.

Frimurarna gjorde flera till- och ombyggnader av palatset. Nya flyglar tillkom liksom bankettsalen i jugendstil på gamla stallbacken. De nya ägarna lät dessutom, inför de olympiska spelen 1912, uppföra Strand hotel på tomten ned mot Nybroviken.

Palatset var ursprungligen byggt i barockstil men till- och ombyggnaderna följde sin tids ideal och byggteknik. Flyglarna bärs upp av gjutjärnspelare förbundna med balkar. Pelarna har senare fått ett brand-

skyddande lager av betong och klätts på varierande sätt. Besökarna förflyttas därigenom på ett listigt sätt genom tiden från ett förhistoriskt tempel till en medeltida gotisk katedral. Allt är dock, påpekade vår guide med emfas, fusk. Eller illusioner om man så vill. Marmoreringar, plast, trä, blyertspennor och trompe-l’oeil har använts för att lura ögat.

Svenska frimurarorden har alltid varit starkt knuten till kungahuset och svenska kyrkan. Flera av kungarna har varit ordens stormästare och beskyddare. Oscar II var en särskilt hängiven frimurare. Kungen hjälpte till med köpet av Bååtska palatset och han lär ha använt det praktfulla Kungarummet för sina audienser. Rummets vackert snidade och förgyllda barocktak är i original från 1600-talet och den storslagna plafonden – *Venus triumf* – är kanske målad av Ehrenstrahl, åtminstone i hans anda.

Med säker hand lotsades vi genom ståtliga salar, förmak, sällskapsrum och kabinett. Ett starkt intryck gjorde stjärnhimlen i Johannessalen. När ljuset tonades ned gnistrade stjärnbilderna på samma sätt som när tillbyggnaden skedde, och i öster steg solen upp. Åter en illusion, denna gång förmedlad av fiberstavar.

Riddarsalen. Foto: Agneta Svensson

Vår väg genom palatset kantades av väggar och trapphus rikt dekorerade med porträtt och vapensköldar. Ordens samtliga stormästare är till exempel porträtterade i bankettsalen. Varje frimurare över en viss grad skall ha en egen vapensköld och eget valspråk. Personliga sköldar efter avlidna bröder är upphängda i Riddarsalen, den som skall föreställa en medeltida katedral. Dessutom har de olika logerna sina egna sköldar.

Flera av salarna påminner om kyrkor. Stolar står uppställda längs väggarna och den fria ytan däremellan sägs användas för

processioner. På de mer påkostade stolarna i de rikt utsmyckade koren intar, får man förmoda, ledande ordensbröder sina platser. Och längst bak finns stolar för ”de bevakande bröderna”. Allt kring frimurarnas sammankomster är mystiskt och hemligt och får inte spridas i några kretsar alls. De lägre graderna tycks vara strikt separerade från de högre. Det finns också kvinnliga frimurare, kallade ”Marior”, men deras organisation hade vår ledsagare, Claes Langenborg, ingen inblick i, och tilläts inte heller ha det.

Lars Nilsson

Glöm inte att berömma!

Mitt allra första skolminne finns på fotot. Skolfotografen hade kommit till skolan. Det är jag som sitter mellan mamma och pappa i katedern. Skolan ligger i en liten by ute på landet utanför Örnsköldsvik. Mina föräldrar är de enda lärarna på den lilla folkskolan. Året kan ha varit 1952 så jag har inte hunnit fylla sex år än men får ändå ofta vara med i klassrummet.

Foto: privat.

”Låtsas läsa i boken!” säger fotografen varpå jag börjar gråta. Jag kunde ju inte läsa än.

Mitt nästa skolminne är nästan tio år senare. Jag går på läroverket och vi får tillbaka ett geografiprov. Mitt eget resultat kommer jag inte ihåg men däremot en klasskamrats. Hon hade för en gångs skull gjort väldigt bra ifrån sig och fröken berömde henne inför oss alla. Hon sken som en sol hela dagen och försökte få oss andra att upprepa vad fröken sagt så att hon skulle kunna suga åt sig berömmet ännu en gång. Jag tror geografi blev hennes favoritämne.

Skolfotografen tänkte väl att det skulle bli ett fint foto om jag låtsades läsa i en bok. Det är klart att jag blev ledsen och helt tillintetgjord eftersom jag inte kunde läsa. Det är något som följt mig genom hela livet i min lärarbana. Det går inte att tvinga fram rätt svar från en elev! Kan man inte så kan man inte! Och jag tänker på flickan som blev så glad när fröken berömde henne. Det blev en av mina käpphästar: Glöm inte att berömma! Hur dåligt en elev än gjort ifrån sig fanns det alltid något i arbetet som gick att berömma.

Ju äldre jag blir desto viktigare känns det med ett uppmuntrande ord då och då. Jag måste fått det från min mamma för jag kan fortfarande höra henne i mitt inre säga med sin med tiden skrovliga lärarröst ”Glöm inte att berömma!”

Birgitta Hassel